spotřební daně stouply by příjmy říše aspoň o 100 mill., čímž deficit říšského rozpočtu na dohlednou dobu by byl zažehnán a upravena by tak byla cesta k tabákovému monopolu. *řk.*

Novější spisy: *Schmidt Richard: Allg. Staatslehre*, II. sv. 1. a 2. díl (1903, str. 886). Díla tohoto vyšel druhý svazek, obsahující vylíčení starších státních tvarů v starověku a středověku a líčení vytváření se států moderních za vlivů anglických a francouzských. Spis je psán s moderního stanoviska, přihlížeje všude k politickému vývoji, nesměsuje však nikde politické poučky se státoprávní theorií, základy své hledá ve státoprávním positivismu. — *Frisch H: Die Verantwortlichkeit der Minister und der höchsten Magistrate* (1903). Práce velmi široce založená, s hlediska dogmatického i srovnavacího, theoreticky spočívající na názorech školy *Jellinkovy*. — *Woodburn Jam. Alb.: Political parties and party problems in the Unit. States* (1903, str. 314). Kdo ví, jak je těžko soustavně se poučiti o stranách politických a jejich snahách ve Spoj. Státech, dovede oceniti toto kritické vypsání dějin a theoretických základů programových, dělících občanstvo americké v politické strany. — *Preuss Hugo: Das städtische Amtsrecht in Preussen* (1902, str. 501). Práce vynikající, v tomto oboru jediná takové ceny, byť i často až násilně hleděla uplatňovati stanovisko *Gierkovy* organické theorie.

B. Rieger: O rakousko-uherském vyrovnání 1867, s přehledem vývoje do r. 1899 (str. 54, Čes. knih. národohosp.). Obsahuje rozhled po státoprávním vývoji dnešní monarchie a výklad vyrovnání po stránce státoprávní, finanční a obecně národohospodářské. Zvláště lze upozorniti na vývody o kontinuitě uherského státního práva (p. 9. sq.): uherští státníci stále se se zapřísahají, že vyrovnací zákony jsou jen authentickou interpretací pragmatické sankce a ústavních zákonů z r. 1848, avšak v pravdě vyrovnací zákony obsahují zásady jednak nové, jednak modifikující starší státní právo uherské; platnost těchto zásad je založena jedině zákony vyrovnacími. Akutních otázek státoprávních, jmenovitě jednoty armády a výsostných práv panovnických, týkají se výklady o státoprávní povaze dualismu (p. 17. sq.). Tu je ukázáno jednak, že záležitosti společné jsou souhrn všeho toho, co zbylo z neobmezené moci panovnické, jednak jak i do těchto záležitostí dualismus hleděl neodolatelně vnikati, a jak státoprávní postavení delegací, které pomahají jen mírniti a zakrývati tradicionelní absolutismus v záležitostech zahraničných a vojenských, omezuje se pouze na význam obligatorní státní rady bez vlastních kompetencí zákonodárných. — *B. Rieger: Ústavní dějiny Rakouska* (str. 72, z Ott. Slov. Nauč.). Podává se tu vývoj státního spojení tří územních skupin, české, starorakouské a uherské, od doby jejich sloučení osobou společného panovníka, vývoj státoprávních institucí i souvislý vývoj práva veřejného. Vymezuje se význam jednotlivých momentů, jež měly vliv na nynější státoprávní formaci, jejížto základy byly sice již položeny za státu monarchicko-stavovského, avšak trvale upevněny teprve v období zeměpanského absolutismu a to prostředkem organisace úřední, jmenovitě správní centralisace. Dále líčí se přerušení organického státního vývoje za moderních ústav oktroyovaných, i ústavní spory až do doby nejnovější, při čemž při jednotlivých ústavních aktech vyloženy jsou zároveň předpisy dnes platné ústavy. Spis

nabývá ceny tím, že látka neobyčejně obsáhlá je podána způsobem přehledným, encyklopedicky stručným, jenž dává v kontinuitě pronikati základním složkám našeho státoprávního a ústavního vývoje, dále, že jsou tu soustavně uloženy a jednotně shrnuty výtěžky dřívějších studií a prací monografických.

L. Dvořák, Dr.: *§ 14.* (Řeč proslovená v posl. sněmovně říš. rady při návrhu na změnu ustanovení o vydávání zákonů s prozatímnou platností.) Pokud jde o ústavní povahu provisorních zákonů, je celkem správně položen důraz na to, že překážkou konstituční vlády není již možnost ústavou poskytnutá, vydávati zákony s prozatímnou platností, nýbrž teprvé navyklé užívání § 14. při jakýchkoli příležitostech, které vyžadují spolupůsobení zákonodárného, i nemírně extensivní výklad, jakého za neupravených poměrů parlamentních dostává se zákonným předpisům o nařízeních z nouze Dokud prozatímné zákony hned po vydání se předkládají a projednávají v parlamentu, který nejdříve se sestoupí, je sboru zákonodárnému zachován vliv na obsah i na trvání prozatímných zákonů; stanovení obsahu pak již není právně ponecháno na vůli vlády, t. j. správy, a jejímu výlučnému volnému uvážení, nýbrž podléhá spolupůsobení a kontrolle sboru zákonodárného. Tím činí se přece ještě zadost požadavku konstitučnímu, jenž právě za tím se nese, aby vyloučil uvažování pouze správní a zavedl kollegialní uvažování sboru zastupitelského. Jakmile však vláda, byť i provisorní zákony parlamentu předkládala, nevyčká již jeho dodatečného projednání a schválení v parlamentu, a vládne prozatímnými zákony parlamentem neprojednanými a nepřijatými, tu užívání prozatímných zákonů vede k zakrytému skutečnému absolutistickému způsobu vlády. Veškera vláda počne se tu totiž měniti v pouhou správu, a v tom právě je absolutismus, že není formalního rozdílu mezi výkony zákonodárství a správy, a je význačným znakem absolutismu, že jeho výkony jsou vlastně samá správa na základě pouze správního uvažování bez vlivu zákonodárného kollegialního orgánu. Formalně je sice § 14. také »ústavním« prostředkem, ježto je uznán a oprávněn zněním ústavní listiny; fakticky však, jakmile se užívání jeho jen poněkud rozšiřuje přes mez, kterou mají udržeti záruky v zákoně samém dané, stává se již mocnou překážkou konstituční vlády v materielním smyslu a svým pomáháním správě vede k zakrytému absolutismu. Dle původního smyslu prozatímný zákon nebyl zřízením specificky absolutistickým: provisorní zákony — výraz loi provisoire vyskytuje se již v čl. 6. I sect. 4. kap. III. tit. francouzské ústavy z 3. září r. 1791 — byly zavedeny původně též proto, že za dob, kdy byly sdělány naše první ústavy na základě principu monarchického (jako ústava badenská z r. 1818 a polská 1816), nemohly se sněmy pro nedokonalé dopravní poměry v krátké době sestoupiti, i bylo třeba, aby vláda mezitím sama opatření na »zachování obecného blaha« učinila, než se poslanci sjedou. Dnes však, kdy parlamenty mohou se rychle sestoupiti, provisorní zákon ztratil svůj původní význam a sesiluje jen moc správy proti zákonodárnému vlivu, byť i bylo uznati, že proti ustanovením jiných ústav (n. př. pruské § 63., badenské § 66., saské § 88.) rakouská ústava hleděla užívání jeho stížiti, a poskytnouti parlamentu pevné garancie určením lhůty předložení a bezvýminečným požadavkem schválení. I tyto záruky, jak viděti, nestačí za bez-

parlamentarních poměrů. — Řeč zabývá se sice především politickým významem § 14., přihlíží však také k ustanovením státoprávním, jmenovitě pokud jde o otázku, lze-li jeho užíti pro vyrovnání s Uhrami. *řk.*

Mezinárodní právo.

Učebnice a výklady soustavné:[1]) 10. *T. J. Lawrence*, The principles of international law. 3. edit. Boston, D. C. Heath, 1900. Str. XXI. + 681. — 11. *Týž spisov.*, A handbook of public international law. 2. edit. London, Macmillan, 1901. Str. XVI. + 171. — 12. *Hannis Taylor*, A treatise on international public law. London, Sweet-Maxwell, 1902. Str. LXXVI. + 912. — 13. *George B. Davis*, The elements of international law. New edit. New-York, Harper, 1901. Str. XXVI. + 612. — 14. *F. E. Smith*, International law London, Dent, 1900. Str. XVIII. + 184.

15. *Luigi Olivi*, Manuale di diritto internazionale pubblico e privato. Milano, Società editrice libr., 1902. Str. VIII. + 935.

16. *Marqués de Olivart*, Tratado de derecho internacional público. 4. edic. Madrid, V. Suárez, 1903—1904. Sv. I., str. XL. + 462; sv. II., str. VII. + 559; sv. III., str. VII. + 306; sv. IV., str. VII. + 475.

Ad 10, 11. *T. J. Lawrence* (Cambridge) náleží k předním současným zástupcům anglické vědy práva mezinárodního, kteráž většinou — kromě snad prací Skota *Lorimer a* — vymykajíc se vlivům filosofických a římsko-právních theorií kontinentálních, trvá na praktickém, historicko-positivním stanovisku práva obyčejového, smluvního a případového (case law) a v politickém vědomí světové a námořní velmoci prvního řádu hájí v životě mezinárodním, podobně jako jistý směr v německé literatuře, pojem práva moci a princip absolutní suverennity státní se všemi toho důsledky, aneb odkazuje právo toto vůbec do říše mravnosti a zvyku. Komu nejsou přístupna obsáhlá díla uznaných autorit, jako na př. *R. Phillimore-a* »Commentaries on international law« (4. sv., 3. vyd. 1879—1889), neb *Tr. Twissa*, »The law of nations« (2. sv. 1884, franc. 2. vydání, 1887—1889), neb *W. E. Hall a* »Treatise on international law« (4. vyd., 1895), nalezne v L.-ových »Principles of int. law« stručnější, však výborný a jasný soustavný výklad angloamerické nauky o mezinár. právu. Pojímaje odchylkou od běžného názoru anglické vědy právo spíše ve smyslu určitého pořádku než úkonu moci a síly, odlišuje L. mezinár. právo od mezinárodní mravnosti a mravu (comity) a spatřuje úkol vědy práva mezinár. ve vyhledání pravidel, jimiž státy se řídí v úpravě svých vzájemných poměrů, methodou positivně historickou, v uvedení jich do soustavného celku a ve vytčení jich souvislosti s ethickými principy spravedlnosti a lidskosti. Po úvodní části knihy zabývající se povahou, dějinami, subjekty a prameny práva mezinár. (k nimž čítají se věda, smlouvy, rozhodnutí soudů kořistných a rozhodčích, snesení

[1]) V. Sborník IV., str. 167.